

ARROF MUHITNI BUZILISHINI INSON ORGANIZIMIGA TA’SIRI

Munojatxon Akbarova Yusubjanovna
FJSTI Biofizika va AT kafedrasi assistenti

Rustamova Zulfiya
FJSTI, Tibbiy Profilaktika ishi 1322-guruh talabasi

Davlatova Muxtasar
FJSTI, Tibbiy Profilaktika ishi 1322-guruh talabasi

Annotatsiya. Atrof-muhitga ko'plab kimyo sanoati korxonalaridan kiruvchi bir qator kimyoviy mutagenlar ham aniqlangan. Bir qator virusli kasalliklar ham mutagen ta'sirga ega bo'lib, shaxsning irsiyatini o'zgaruvchan qiladi va patologiyalarga irsiy moyillikni keltirib chiqaradi. Ekopatologiya - atrof-muhit omillaridan kelib chiqqan kasalliklar. Avvalo, bular asosan to'yib ovqatlanmaslik yoki ortiqcha ovqatlanish bilan bog'liq "turmush tarzi kasalliklari" dir. Oziqlanishning etarli emasligi bilan oziq-ovqat tarkibidagi vitaminlar, mikroelementlar, oqsillar me'yordan past bo'ladi, bu esa sog'liqning jiddiy buzilishiga olib keladi. Ortiqcha ovqatlanish bilan semirish rivojlanadi, bu diabet, saraton va yurak-qon tomir kasalliklari kabi jiddiy patologiyalarga olib keladi. Shuning uchun ovqatlanishning ortiqcha yoki nomutanosibliigi uning etishmasligidan kam halokatli rol o'ynaydi. Atrof-muhit omillari inson hayotiga ta'sir qiluvchi tabiiy yoki texnogen omillardir. Odamlar atrof-muhit omillari bilan o'zaro ta'sir qiladi va bu o'zaro ta'sir odamlarning salomatligi, farovonligi va umumiy hayot sifatiga katta ta'sir ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: Havoningi ifloslanishi, giperdinamiya, gipertenziya, ionlashtiruvchi nurlanish, Chekish, Ovqatlanish, Suvning ifloslanishi

Havoning ifloslanishi, suvning ifloslanishi, tuproqning ifloslanishi, shovqin, radiatsiya va iqlim o'zgarishi kabi ekologik omillar inson salomatligiga zararli ta'sir ko'rsatishi mumkin. Havoning ifloslanishi, ayniqsa, nafas yo'llari kasalliklari va kasalligini keltirib chiqarishi mumkin. Suvning ifloslanishi yuqumli kasalliklarning tarqalishiga olib kelishi mumkin. Tuproqning ifloslanishi tuproqni qishloq xo'jaligi uchun yaroqsiz holga keltirishi va oziq-ovqat manbalarini ifloslantirishi mumkin. Shovqin eshitish qobiliyatini yo'qotish, uyqu buzilishi va stress kabi ko'plab sog'liq muammolariga olib kelishi mumkin. Radiatsiya saraton va genetik kasalliklarga olib kelishi mumkin bo'lgan DNK shikastlanishiga olib kelishi mumkin. Iqlim o'zgarishi esa, issiqlik to'lqinlari, tabiiy ofatlar, dengiz sathining ko'tarilishi va oziq-ovqat zahiralarning qisqarishi kabi ko'plab sog'liq muammolarini keltirib chiqarishi mumkin. Biroq, atrof-muhit omillari odamlarning farovonligiga ta'sir qilishdan tashqari, odamlarning xulq-atvori, madaniyati va ijtimoiy tuzilmalariga ham ta'sir

qilishi mumkin. Masalan, odamlar yashaydigan ijtimoiy va jismoniy muhit ularning o'zaro munosabatlari va ijtimoiy tuzilmalarini shakllantiradi. Natijada atrof-muhit omillari inson hayoti uchun muhim rol o'ynaydi. Shu bois atrof-muhitga nisbatan sezgir yondashuvni qo'llash, ekologik muammolarga yechimga yo'naltirilgan yondashuvlarni ishlab chiqish va odamlarning salomatligi, farovonligi va hayot sifatiga zarar etkazuvchi omillarni minimallashtirish juda muhimdir. Shu maqsadda odamlar ekologik toza turmush tarzini qabul qilishlari, chiqindilarni boshqarish va qayta tiklanadigan energiya manbalariga sarmoya kiritishlari mumkin. Bundan tashqari, hukumatlar va boshqa tashkilotlar ekologik siyosatni ishlab chiqish va amalga oshirishga harakat qilishlari kerak.

Atrof-muhit omillarining odamlarga ta'sirini tushunish odamlarning tabiat bilan o'zaro munosabatlarida va ekologik muammolarni hal qilishda yanada ongli bo'lishiga yordam beradi. Shu sababli, ilmiy tadqiqotlar va ta'lim kampaniyalari atrof-muhit omillarining inson salomatligi va farovonligiga ta'sirini yaxshiroq tushunishga yordam berad. Insonning atrof-muhit bilan o'zaro aloqasi har doim dolzarb va shu bilan birga zamonaviy mavzu hisoblanadi. Inson tabiatning elementi sifatida "tabiat - jamiyat" murakkab tizimining bir qismidir. Tabiat tufayli insoniyat ko'plab ehtiyojlarini qondiradi. Tabiat - mavjud bo'lishning tabiiy shartlari to'plami inson jamiyati, insoniyat bevosita yoki bilvosita ta'sir qiladigan, u iqtisodiy faoliyat bilan bog'liq. Tabiatning barcha elementlari atrof-muhitni anglatadi. "Atrof-muhit" tushunchasi inson tomonidan yaratilgan ob'ektlarni (binolar, avtomobillar va boshqalar) o'z ichiga olmaydi, chunki ular umuman odamlarni emas, balki atrofni o'rab oladi. So'nggi yillarda tobora xavfli hududlar vujudga kelganligi, inson faoliyati natijasida atrof-muhitning noqulay sharoitlariga ega bo'lgan alohida zonalar, insonning atrof-muhit bilan munosabatlari tizimida aholi salomatligini baholash tobora dolzarb bo'lib bormoqda. Inson butun umri davomida atrof-muhitdan ijtimoiygacha bo'lgan butun atrof-muhit omillarining doimiy ta'siri ostida. Inson sog'lig'ining holati ko'plab omillarga bog'liq, ular orasida tabiiy sharoitlar, iqtisodiy faoliyat turi, turmush tarzi, madaniyat darajasi va sanitariya-gigiena ko'nikmalari, tibbiy yordam, kasalliklarning tabiiy shart-sharoitlari, texnogen kelib chiqadigan zararli moddalar mavjudligi

Xavf omillarini guruhlash va ularning salomatlik uchun ahamiyati xavf omillari Xavf omillari Salomatlik uchun qiymat, % Biologik omillar Genetika, biologiya inson Irsiy va orttirilgan individual rivojlanish jarayonida kasalliklarga moyillik Atrof-muhit omillari Davlat ekologik Havoning, suvning, tuproqning, oziq-ovqatning ifloslanishi, ob-havo hodisalarining keskin o'zgarishi, radiatsiya, magnit va boshqa nurlanish darajasining oshishi Ijtimoiy omillar Sharoit va turmush tarzi Chekish, spirtli ichimliklarni iste'mol qilish, giyohvand moddalarni iste'mol qilish, to'yib ovqatlanmaslik, uyqusizlik, stressli vaziyatlar, gipo- va giperdinamiya, zararli mehnat sharoitlari, yomon moddiy va turmush sharoiti, oilaning zaifligi, urbanizatsiyaning

yuqori darajasi Tibbiyot xavfsizlik Profilaktik chora-tadbirlarning samarasizligi, tibbiy yordam sifatining pastligi, o'z vaqtida ko'rsatilmaslgi Ekologik xavf omillari. Atmosferaning fizik-kimyoviy xususiyatlarining o'zgarishi, masalan, bronxopulmoner kasalliklarning rivojlanishiga ta'sir qiladi. Harorat, atmosfera bosimi va magnit maydon kuchining keskin kundalik tebranishlari yurak-qon tomir kasalliklarining kechishini yomonlashtiradi. Ionlashtiruvchi nurlanish onkogen omillardan biridir. Tuproq va suvning ion tarkibining xususiyatlari, demak, o'simlik va hayvonlardan olingan oziq-ovqat, u yoki bu element atomlarining tanasida ortiqcha yoki etishmasligi bilan bog'liq kasalliklarning rivojlanishiga olib keladi. Masalan, tuproqda yod miqdori kam bo'lgan joylarda ichimlik suvi va oziq-ovqatda yod etishmasligi endemik buqoqning rivojlanishiga yordam beradi. Ijtimoiy xavf omillari. Noqulay turmush sharoitlari, turli xil stressli vaziyatlar, odamning turmush tarzining jismoniy harakatsizlik kabi xususiyatlari ko'plab kasalliklarning, ayniqsa yurak-qon tomir tizimi kasalliklarining rivojlanishi uchun xavf omilidir. Chekish kabi yomon odatlar bronxopulmoner va yurakqon tomir kasalliklari uchun xavf omilidir. Spirtli ichimliklarni iste'mol qilish alkogolizm, jigar kasalliklari, yurak kasalliklari va boshqalarning rivojlanishi uchun xavf omilidir. Xavf omillari alohida shaxslar uchun (masalan, organizmning genetik xususiyatlari) yoki har xil turdagi ko'plab shaxslar uchun (masalan, ionlashtiruvchi nurlanish) muhim bo'lishi mumkin. Eng noqulay narsa - bu bir nechta xavf omillarining tanaga kumulatit ta'siri, masalan, semizlik, jismoniy harakatsizlik, chekish, uglevod almashinuvining buzilishi kabi xavf omillarining bir vaqtning o'zida mavjudligi koroner yurak kasalligi rivojlanish xavfini sezilarli darajada oshiradi. Biologik nuqtai nazardan, salomatlik gomeostatik muvozanat, keng moslashuvchanlik va qarshilik holati bo'lganligi sababli, zamonaviy salomatlik tushunchasi har xil turdagi organizmlar, jamoalar va hatto ekotizimlarning salomatligi to'g'risidagi tor tushunchadan kengroq tushunchaga qadar kengayib bormoqda. Eng tipik patologik sharoitlar va inson kasalliklarini ko'rib chiqing. Avvalo, shuni ta'kidlash kerakki, har bir alohida organizmda, har bir alohida shaxsda patologik holat ko'pincha darhol emas, balki charchoqning to'planishi, kompensatsiyalanmagan stressli sharoitlar, ya'ni. tibbiyotda nima ko'pincha kasallikdan oldingi holat deb ataladi. Kasalliklarni tasniflash, ularni bir necha asosiy guruhlariga bo'lish mumkin. irsiy kasalliklar. Mutant genlarni tashuvchilarda yuzaga keladigan kasalliklar. Oddiy (Mendel) irsiyat bilan bu bitta mutant genning mavjudligi. Mutatsiyalar (gen yoki xromosoma) natijasida kelib chiqadigan bunday kasalliklarga misol qilib, xromosoma anomaliyalari natijasida paydo bo'ladigan Daun sindromi, shuningdek, fenilketonuriya, metabolik kasallik, agar aqli zaif bolaga tahdid soladigan gen mutatsiyasining natijasi bo'lsa. u tug'ilgandan boshlab maxsus (parhezli) parhezni olmaydi. ovqatlanish. Gen mutatsiyalari retinal o'smalar (retinoblastoma) va gemofiliya kabi kasalliklarning sababi hisoblanadi. Ko'pincha poligenik irsiyat natijasida kasalliklarga irsiy moyillik

mavjud: oshqozon yarasi va yurak-qon tomir kasalliklari, diabetes mellitus, turli xil allergiya turlari. Irsiy kasalliklar asosan inson muhitining sharoitlari bilan bog'liq. Xususan, mutatsiyalar organizmda nafaqat o'z-o'zidan, balki mutagen deb ataladigan muayyan muhit omillari ta'sirida ham paydo bo'lishi mumkin. Ionlashtiruvchi nurlanish muhitning asosiy mutagen omilidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR :

1. Aliyev N., Muhammadjonov S. THE ROLE OF MATHEMATICS EDUCATION IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF MEDICAL WORKERS. THE IMPORTANCE OF MATHEMATICS FOR A HEALTH WORKER. MATHEMATICAL METHODS AND STATISTICS IN MEDICINE
2. //Бюллетень педагогов нового Узбекистана. – 2023. – Т. 1. – №. 2. – С. 39-42.
3. Nurillo N. A., Muhammadjonov S., Tojimatova L. THE ROLE OF MATHEMATICS EDUCATION IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF MEDICAL PERSONNEL. THE IMPORTANCE OF MATHEMATICS FOR THE HEALTH WORKER //International Bulletin of
4. Medical Sciences and Clinical Research. – 2023. – Т. 3. – №. 6. – С. 54-56.
5. Melibayeva, F. M., Aliyev, N. A., & Muhammadjonov, S. G. o'g'li. (2023). CHEKISH BILAN BOG'LIQ O'PKA KASALIKLARI. Educational Research in Universal Sciences, 2(16), 719–723
6. AN Abdiqayumovich, M Sarvarbek Gayratjon o'gli. ZAMONAVIY DIAGNOSTIKANING ROLI. ZAMONAVIY DIAGNOSTIKA USULLARI. Лучшие интеллектуальные исследования 10 (6), 177-180.
7. Ravshanbekovna, M. N., Sarvarbek Gayratjon og, M., & Alijon o'g'li, T. A. (2024,
8. January). AYRISH SISTEMASIDAGI BUYRAKNING AHAMIYATI. In *INTERDISCIPLINE INNOVATION AND SCIENTIFIC RESEARCH CONFERENCE* (Vol. 2, No. 16, pp. 11-14).
9. Erkinjon o'g'li, M. X. BEMORLARNI TEKSHIRISHDA DIAGNOSTIK AXAMIYAT.
10. Madraximova, N. R. (2024). O 'PKA KASALLIKLARNI ANIQLASHDA ZAMONAVIY DIAGNOSTIK USULLAR. *Educational Research in Universal Sciences*, 3(4 SPECIAL), 36-38.
11. Yusubjanovna, Akbarova Munojatxon. "BIRINCHI TIBBIY YORDAMNING AHAMIYATI VA UNI BAJARISHNING UMUMIY QOIDAIARI." *PRINCIPAL ISSUES OF SCIENTIFIC RESEARCH AND MODERN EDUCATION* 2.1 (2023).
12. Yusubjanovna A. M. AVTOMATIK BOSHQARISH TIZIMLARI VA TEXNIK
13. VOSITALARINING PUXTALIGI //PRINCIPAL ISSUES OF SCIENTIFIC RESEARCH AND MODERN EDUCATION. – 2023. – Т. 2. – №. 1.
14. Axbarova Munojatxon, Komilova Asalxon Ne'mat qizi, & Burxonova Orzuxon Asrorjon qizi. (2022). TIBBIYOTDA NANOELEKTROTEXNIKANING

- QO'LALLANILISHI. *Conferencea*, 5–6.9. Yusubjanovna, A. M. "Iqbol o'g'li, QM, & Adhamjon o'g'li, EA (2023)." *SUYUQ KRISTALLAR VA ULARNING RENTGEN DIAGNOSTIKASI. PRINCIPAL ISSUES OF SCIENTIFIC RESEARCH AND MODERN EDUCATION* 2.6.
15. Akbarova, Munojatxon Yusupjanovna. "“HAYOT FAOLIYATI XAVFSIZLIGI” FANINI O’QITISHDA GRAFIK ORGANAYZERLARNI QO’LLASH TARTIBI." *SO’NGI ILMIY TADQIQOTLAR NAZARIYASI* 6.12 (2023): 366-371.
 16. Akbarova, Y. M. "TIBBIY TA’LIM YO ‘NALISHI TALABALARIGA “HAYOT FAOLIYATI XAVFSIZLIGI” FANINI O ‘TISHDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNING O ‘RNI." *FAN JURNALI TA'LIM VA MADANIYAT* 1.1 (2023): 26-31.
 17. Yusubjanovna, Akbarova Munojatxon, Qodirov Miraziz Iqbol o'g'li, and Eshmurodov
 18. Asadjon Adhamjon o'g'li. "SUYUQ KRISTALLAR VA ULARNING RENTGEN
 19. DIAGNOSTIKASI." *PRINCIPAL ISSUES OF SCIENTIFIC RESEARCH AND MODERN EDUCATION* 2.6 (2023).
 20. Abdusubxon o’g’li, Usmonov Saidjon, and Akbarova Munojatxon Yusubjanovna.
 21. "YARIMO ‘TKAZGICH MONOKRISTALINI O ‘STIRISH." *E Conference Zone*. 2022.
 22. Abdusubxon o’g’li U. S., Yusubjanovna A.
 23. M. YARIMO ‘TKAZGICH MONOKRISTALINI O ‘STIRISH //E Conference Zone. – 2022. – С. 33-34.
 24. Хоменко Е. Д. и др. МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ «ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ В СОВРЕМЕННОЙ НАУКЕ».
 25. Abdurazakova A. I. THE HARM OF DISHWASHING DETERGENTS AND ITS PREVENTION This article contains information about the work carried out in the Republic of Uzbekistan in maintaining public health, chemical detergents, their types and negative impact on human health and scientif //MODELS AND METHODS FOR INCREASING THE EFFICIENCY OF INNOVATIVE RESEARCH. – 2023. – Т. 2. – №. 24. – С. 212-214.
 26. Abdurazakova I. A. IDISH YUVISH VOSITALARI ZARARI HAQIDA //Экономика и социум. – 2023. – №. 1-2 (104). – С. 11-13.
 27. Abduraxmonovna A. I. KOLLOID ERITMALARNING TIBBIYOTDAGI AHAMIYATI //SCIENCE AND INNOVATION IDEAS IN MODERN EDUCATION. – 2023. – Т. 1. – №. 9.
 28. Abduraxmonovna A. I. BIOGEN ELEMENTLARNING ODAM ORGANIZMIDAGI BIOLOGIK FAOLLIGI //SCIENCE AND INNOVATION IDEAS IN MODERN EDUCATION. – 2023. – Т. 1. – №. 9.

29. Abdurakhmonovna A. I., Ruzmatjonovich A. R. INFECTIOUS DISEASES AND THEIR PREVENTION //Web of Medicine: Journal of Medicine, Practice and Nursing. – 2023. – Т. 1. – №. 8. – С. 1-4.
30. Абдуразакова И. А. ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПРОИЗВОДСТВА КРАСНЫХ ДОЖДЕВЫХ ЧЕРВЕЙ В КАЛИФОРНИИ //Экономика и социум. – 2023. – №. 12 (115)-1. – С. 901-905.
31. Sarvarbek Gayratjon og M. et al. BIOLOGIK QON TOMIR PROTEZ MATERIALLARINING TARKIBI VA XUSUSIYATLARINI O ‘RGANISH //TADQIQOTLAR. UZ. – 2024. – Т. 36. – №. 3. – С. 112-120.
32. Muhammadjonov S. G. SOG „LIQNI SAQLASH TIZIMIDA DIAGNOSTIKANING MUAMMOLARI, AHAMIYATI VA ROLI.
33. Sarvarbek Gayratjon og M. et al. ONKOLOGIK KASALLIKLARNING DOLZARB MUAMMOLARI VA YANGILIKLARI //TADQIQOTLAR. UZ. – 2024. – Т. 36. – №. 1. – С. 95-99